

Рецензія на монографію

Н. В. Нестор «Медіація в кримінальному процесі України»

О. Ю. Татаров

доктор юридичних наук

Упровадження та розвиток інституту відновного правосуддя є одним із найважливіших шляхів реформування кримінальної юстиції України. Найбільш поширеною формою відновного правосуддя є медіація.

У зв'язку з введенням в дію в листопаді 2012 року нового Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) перед фахівцями в галузі кримінального процесуального права постала ціла низка практичних та теоретичних проблем, які потребують ґрунтовного аналізу. Сьогодні в галузі українського кримінального судочинства ще не дослідженою залишається медіація.

Так, одним з нововведень є закріплення в КПК України можливості укладення угоди про примирення між потерпілим і підозрюваним, обвинуваченим, що і є медіацією.

Закріплення в КПК України вказаної новели є прикладом імплементації у вітчизняну правову систему загальноновизнаних міжнародних стандартів

у сфері кримінального судочинства, а саме медіації потерпілого та особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, як найбільш поширеної форми відновного правосуддя.

Зважаючи на європейські перспективи України та її курс на інтеграцію до Європейського Союзу, а також з метою виконання взятих Україною зобов'язань перед Радою Європи, сьогодні в країні існує нагальна потреба подальшої імплементації у вітчизняну систему кримінальної юстиції загальноновизнаних міжнародних стандартів та процедур. До того ж термін «медіація» та сама процедура на законодавчому рівні не визначені, хоча останнім часом даний термін почав широко використовуватись в нашій країні.

Монографія Н. В. Нестор «Медіація в кримінальному процесі України» – це спроба відповісти на ряд теоретичних питань та запропонувати авторське бачення розвитку медіації в кримінальному процесі України. Ця монографія є надзвичайно актуальною, своєчасною і вкрай необхідною

для українських правників – теоретиків та практиків.

Автор дослідив розвиток та трансформацію медіації, знання про які отримані за допомогою цілого спектра методів наукового пізнання: історичного, соціологічного, порівняльного, правового тощо. Автором розглянуто історію формування та розвитку правового явища примирення як основи медіації.

Заслуговує на увагу позиція автора щодо запровадження на сучасному етапі розвитку України медіації, що не є випадковістю та проявом виключного запозичення закордонного досвіду, а навпаки – підтвердженням стійких історичних закономірностей самобутнього розвитку українського народу.

Здійснена теоретико-методологічна характеристика передумов появи та розвитку альтернативних форм розв'язання кримінально-правових конфліктів. Автором використовується широкий спектр наукових джерел внутрішнього та зарубіжного законодавства, міжнародно-правових актів, емпіричного матеріалу, у тому числі практики судів, що робить монографію насиченою за змістом інформативно, теоретичними положеннями та прикладами із практики, які обґрунтовують авторські наукові висновки.

Автором сформульовані основні елементи медіації, а також типи (моделі) медіації, які досить вдало застосовуються.

Новим є відокремлення терміна «медіація» від терміна «примирення». Новаторським є запропоноване авторське визначення поняття «медіаційна таємниця» в кримінальному процесі України, під якою треба розуміти інформацію, отриману від осіб, що стала відома медіатору при здійсненні ним своїх професійних обов'язків.

Слушним є визначення професійної складової особи медіатора та процес його підготовки.

Актуальною є необхідність запровадження у профільних вищих навчальних закладах навчальної дисципліни «Медіація в кримінальному процесі як метод вирішення конфліктів», яка призначена для отримання теоретичних знань і практичних навичок у сфері сучасних технологій вирішення конфліктів.

У монографії досліджено правове регулювання та особливості застосування медіації в кримінальному процесі, особливості правового статусу медіатора на прикладі окремих країн Європи та США.

Слід відзначити правильність вибору автором базових країн для проведення аналізу норм законодавства, якими відповідно виступили Бельгія, Великобританія, Німеччина, Польща, Франція, а також Казахстан, Молдова та Російська Федерація. Видається обґрунтованим обрання для аналізу країн Європейського Союзу, адже саме в цих країнах практика застосування медіації отримала значного поширення та суспільного визнання. Також слід погодитись з позицією автора щодо обрання для дослідження окремих країн США, що зумовлено спільним правовим та економічним минулим, які мали ці країни та Україна в межах СРСР.

Порівняння практики запровадження медіації в кримінальному процесі вказаних зарубіжних країн дозволило автору виокремити позитивні здобутки у цьому питанні та сформулювати напрямки імплементації положень іноземного законодавства у вітчизняну правову систему.

Проаналізовано ряд документів Організації Об'єднаних Націй, Ради

Європи в яких наголошується на необхідності розширення сфери застосування медіації, як одного зі способів виправлення осіб, що вчинили кримінальні правопорушення, забезпечення захисту інтересів та відновлення потреб потерпілих, профілактики злочинності та запобігання рецидиву, спрощення порядку розгляду та прийняття рішення за окремими категоріями кримінальних проваджень.

Слід підтримати позицію автора, який здійснює системний аналіз Рекомендації № R (99) 19 (від 15.09.1999 року) Комітету міністрів Ради Європи «Про медіацію в кримінальних справах», яка є базовим документом міжнародного характеру та містить керівні настанови державам-членам Ради Європи на шляху запровадження медіації.

Заслуговує на увагу робота автора, в якій він здійснює аналітичне дослідження різного роду документів (нормативно-правових та підзаконних актів, матеріалів діяльності громадських організацій тощо), які є підґрунтям для запровадження медіації у кримінальний процес України.

Видається об'єктивною необхідність законодавчого закріплення на рівні спеціального закону правових та організаційних засад медіації в кримінальному процесі України, що і було

запропоновано автором у вигляді спеціально розробленого проекту Закону України «Про медіацію в кримінальному процесі України». Слід погодитись з думкою автора щодо необхідності розробки комплексного законопроекту з огляду на те, що медіація має свій особливий предмет правового регулювання та суб'єктів, специфічну процедуру, правові наслідки, а також потребує визначення місця в системі офіційного кримінального судочинства.

З огляду на прогалини та недоліки чинного законодавства, автор доречно пропонує внести ряд змін до Кримінального кодексу України та КПК України.

Монографія не позбавлена певних недоліків. Наприклад, при написанні наукової праці автор захопився, на нашу думку, дослідженням медіації в зарубіжних країнах. Однак це зауваження можна розглядати як перспективу подальшого вдосконалення й розвитку положень монографії, яке буде враховано автором у майбутньому.

Монографії властива наукова новизна, що свідчить про глибоку обізнаність автора з теоретичними та практичними аспектами, буде корисною для фахівців, як на науковому та практичному рівнях, а також для студентів, здобувачів, аспірантів.